

Rudi Šeligo

Volčji čas ljubezni

Dušan Jovanović

Jasnovidka ali dan mrtvih

Založba Wieser, 1988

Najuspešnejša predstavnika slovenske politične drame sta napisala drami, ki obravnavata vlogo ženske in njeno usodo v revoluciji oziroma revolucijo in njene posledice skozi žensko. Ravno ta tema je tisto, kar še poudarja upravičenost skupne izdaje dveh avtorjev, ki je v poeziji in v zadnjem času tudi v kratki prozi vse pogostejša in vedno bolj zanimiva. Takšnim založniškim podvigom uspe navadno ne le skrajšati čas do izida knjige, saj bi moral en avtor napisati še eno delo, temveč tudi dvigniti kvaliteto besedil zaradi obveze do soizdavnega.

Politična drama je v vzponu, a ne po kvaliteti izdelkov, temveč po kvantiteti. Vse redkejši so slovenski dramatik, ki niso podvrženi aktualnim ali pa vsaj domačim konfliktom, kar je glede na čas, ki je minil od sprostitve in otopitve napetih odnosov med politiko in umetnostjo, presenetljivo in slabo, a ne le za umetnost, temveč tudi za politiko. Politizacija umetnosti pa meče senco ne samo na politiko, ki se šele zares konstituira in zato šele omogoča »umetniško« opozicijo, temveč tudi na pisce in dramatike; popularnost Jančarja, Petana in še koga je zaradi uprizarjanja njihovih dram včasih precej večja od kvalitete konkretnih besedil. Ker se Goli otok, takšni in drugačni procesi pa narodna sprava uspešno uprizarjajo, so hvaležna in donosna tema, zato prevladujejo. Upajmo, da bo poplava takšnih besedil presahnila, saj o svojih zmotah jasno govori že tudi revolucija, kar jemlje umetnosti ekskluzivnost, pa tudi pisatelji imajo priložnost ukvarjati se s politiko še kje drugje kot samo v tekstih.

Šeligo in Jovanović »sta v istem času začutila potrebo prikazati žensko kot ekzemplarično žrtev revolucionarne politike. Zdi se, da je njuna ženska postala globalna metafora današnjega trenutka.« Lahko pa zatrdimo, da sta ti ženski tako različni, da sta dve metafori, podvoji pa se tudi »današnji trenutek«.

Seligova »drama s prologom (po nekaterih motivih Aleksandre Kollontajeve)« se dogaja v volčjih časih, ko ni časa za ljubezen, ampak je v osredju tisto najvišje — revolucionarna akcija. Med dramo in prologom je štirinajst let razlike; dovolj, da vidimo mlahavost starih in

odločnost novih revolucionarjev. Olga, feministka in revolucionarka, je predstavnica tistih, ki so v času delavske opozicije, Kronštada in sijajnih intervencij Trockega klonili in skrenili od prave poti. Njena mati je primer potolčene reakcije, nemarno godrnja o ukrepih »voja-kov revolucije«, dvomi o »množici, ki so se ji odprle oči nad bedo pro-letariata, ki je poklican prav zato, da odreši svet«, in zmerja boljševike s »krevljastimi humunkulusi, ki še vedno bijejo razredni boj z repincem in osatom«. Družino rešuje Geni, varovanka popravnih domov, ki s štirimi leti »namaka kepo bombaža v težko olje« v tovarni agregatov, kasneje pa postane cvet mladine in čekistka, zastruplja prekupčevalce in iztreblja zaviralce napredka. Njena odločnost pripelje dramo k srečnemu koncu; sovražne elemente pošljejo v izgnanstvo, brhka mladenka pa odhiti novim delovnim zmagam naproti.

Seligo opisuje čas, v katerem mesto onostranskega, »ki je bik zmeraj prazno«, zamenja slika simpatičnega plešca. Z veliko razumevanja zajema pri samem izviru revolucije — Oktobru — in nam kaže svetel vzor trdne in odločne revolucionarke. Seligova literarna kvaliteta se kaže v tem, »da ne piše samo s peresom, temveč riše z besedami, in ne riše kot slikarski mojster, ki upodablja človeka v negibnosti, temveč skuša upodobiti ljudi v nenehnem gibanju, v dejanju, v neskončnih spopadih, v boju razredov, skupin, posameznikov« (M. Gorki), povsem v skladu s harkovskim kongresom. S tem, ko nam ponuja »historično konkretno prikazovanje (pretekle) stvarnosti v njenem revolucionarnem razvoju«, pa nam kaže smer poseganj brezidejnega formalizma. Volčji čas ljubezni nas vrača v čas požrtvovalnosti, krutosti — ki pa ni nepravilna — in upanja; ne zato, da bi oporekali nujnosti preteklosti, temveč za spodbudo. Ve, kaj je res in kaj ne, pa tudi to, da se bodo že jutri pokazale zmote tistih, ki kujejo politični kapital na napakah revolucije; ve, da bo zgodovina do teh kritikov ravno tako okrutna, kot so oni do preteklosti, kar je dodatna kvaliteta dela.

Jovanovića pa časi njegovih dedov manj skrbijo. Jasnovidka, ki se dogaja na dan mrtvih, je »pankrtska igra z žanrskimi motnjami«. V prvem dejanju je zunanja temperatura -7°C in pade v tretjem dejanju na -18°C , kar nas spodbudi k razmišljanju, da je primeren kraj za njeno uprizoritev tisti, kamor gredo skoraj vsi Seligovi junaki na koncu drame. Jasnovidka je oskrbnica gradu, kjer politična smetana preživi dan mrtvih. Z enim od gostov, ki je bil njen sošolec, ima avanturo in nenadoma vidi v prihodnosti številke računov v tujini, na katerih so milijarde dolarjev. Zato jo zaprejo in ji pulijo zobe. Njen promiskuitetni sošolec se zaljubi v drugo, ki prav tako spregleda in mu pobegne.

Jasnovidka je čista politična drama; v njej nastopajo emigrant iz Argentine, pobegli politiki, ambasadorji, poslani daleč stran, oblastni mogotci in lažni procesi, bebavi varnostniki v civilu, zastopniki trde

roke in skupina popularne glasbe *Laibach*. Zraven blazen ful kul spikajo po anglešk in uporabljajo vse tri ducate besed iz političnega slovarja.

Jasnovidka je zgodba o tem, kako se ob ljubečih politikih bitjem, ki so iracionalna — kar v drami predstavljajo ženske, lahko bi bili pa tudi otroci, starci ali umetniki — odprejo oči za prihodnost. Takrat morajo čim prej pobegniti stran od politike, saj sicer »oslepijo«, ne vidijo niti tega, kar so prej, začnejo igrati flavto in »svirati k . . . u.«

»V dobri literaturi se zmeraj ve, kdaj je konec,« pravi Jovanović, ki se uspešno izogne slabi politiki, ki pogosto hlina, da je literaturra.

V vse težjih pogojih slovenske kulture izhajajo temeljni teksti pri majhnih založbah, ki morajo zaradi odsotnosti subvencij bolj koketirati z bralstvom. V času, ko ljudje berejo časopise in gledajo informativne oddaje na televiziji kot še nikoli, je izdajanje aktualnih in pa memoarskih izdelkov tisto, kar zmami prenekaterega založnika, da izda zb(i)rko pesmi v čast rudarjem, ali pa kaj podobnega. Založbi Wieser želimo, da se bo z izdajanjem knjig zaradi njihove literarne vrednosti tej pasti izognila.

Matej Bogataj